ĆO MI ĆO TI

IDEJNA ZASNOVA CENTRA ZA RAZISKOVANJE, RAZVOJ IN PROMOCIJO ISTRSKEGA GOVEDA V KANFANARU

Dolores Frančišković
mentor: prof. Mihael Dešman, u. d. i. a.
somentorica: doc. Vlatka Ljubanović, u. d. i. a.
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo
Enoviti magistrski študij Arhitektura
Ljubljana, 2023

Kanfanar v osrčju Istre je idealna lokacija za arhitekturni projekt, ki želi proslaviti lokalno istrsko pasmo goveda, pogosto imenovano boškarin. Kanfanar se je s svojim vsakoletnim dogodkom, namenjenim istrskemu volu, izkazal za idealno prizorišče za ta podvig. Kompleks je strateško umeščen ob glavni ulici in je pripravljen za morebitno širitev na okoliške pašnike. Zamislila sem si arhitekturni kompleks, ki ne bi le slavil Boškarina, temveč bi služil tudi številnim namenom. Ta projekt zajema muzej, razstavni prostor, kliniko za živali, ki je hkrati raziskovalni objekt in lekarna za živali, ter upravno središče, ki združuje organizacije, posvečene tej pasmi. To zlitje tradicije in sodobnosti je utelešeno v arhitekturni zasnovi, ki ohranja obstoječe kamnite strukture, hkrati pa uvaja prostoren dodatek v obliki hleva. Diplomska naloga obravnava načrtovanje, oblikovanje in izvedbo tega arhitekturnega projekta, ki je simbol trajnostne arhitekturne kakovosti in priznanje kulturni dediščini Istre.

"Prodao je boškarinu? Nema u svoj Istri zlata što bi je isplatilo. Što su ono sedam gojnih krava, što ih je Faraun u snu gledao na misirskim pašnjacima prema Boškarini?"

str. 205. Vladimir Nazor, Istarske teme, Rijeka

Istrsko govedo, s svojo bogato zgodovino in vlogo v gospodarstvu, kulturi ter prehrani Istre, ima poseben pomen skozi stoletja. Njegova prisotnost in vpliv na življenje Istranov so tesno povezani s tradicionalnim načinom življenja na tem območju. Že v davni preteklosti je bilo istrsko govedo nepogrešljiv del kmetijskega načina življenja v Istri, saj je bilo ključno za obdelovanje zemlje, prevoz tovora in mnoge druge naloge na kmetijskih posestvih. S svojo izjemno močjo in vzdržljivostjo je olajšalo delo na poljih in prispevalo k osnovnemu preživetju lokalnih prebivalcev.

Poleg svoje vloge v kmetijskem sektorju je istrsko govedo pomembno tudi za ohranjanje krajinske raznolikosti v regiji. Njegova prisotnost na pašnikih je omogočala vzdrževanje odprtih kmetijskih površin, preprečevala zarast ter ohranjala biotsko raznovrstnost. S svojo prehrano je govedo prispevalo k urejanju vegetacije, kar je bilo ključno za ekološko ravnovesje in ohranjanje naravnega habitata v Istri. Istrsko govedo ima tudi velik kulturni pomen v regiji. Njegova vloga v lokalnih običajih, tradicionalnih praznikih in kulinariki je izjemno pomembna. Meso istrskega goveda je postalo priljubljena sestavina mnogih tradicionalnih jedi, ki so del bogate kulturne dediščine Istre. Tako se ta pasma goveda ne le ohranja zaradi svoje prehranske in gospodarske vrednosti, temveč tudi zaradi svojega vpliva na kulturno identiteto in dediščino Istre. Kljub izzivom, s katerimi se je pasma soočila v sodobnem času, se njena pomembnost znova poudarja, saj postaja prepoznana kot kakovostno meso in ključna sestavina istrske kulinarike.

Območje obdelave se nahaja v Kanfanarju, kraju v osrednjem delu istrskega polotoka na Hrvaškem.

Kanfanar se nahaja na robu Limske drage, dolgega vseka, ki sega 50 km v notranjost polotoka. Lokacija se nahaja na robu kraja, ob glavni cesti - na območju, ki meji med grajenim in poljedelskim prostorom.

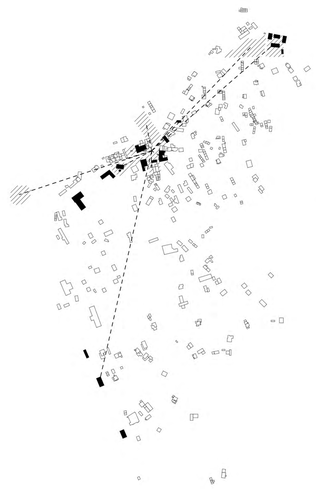

- javne stavbe
- javni prostori
- cilji, povezani z boškarinom

0 200m

shematski prikaz centralnosti in perifernosti

Javni program Kanfanarja je koncentriran v starem mestnem jedru in ob glavni prometnici. Tam je cerkev, trg, občina in park. Poleg tega je imela železnica pomembno vlogo pri gospodarskem razvoju mesta. Železniška postaja je, kljub slabi železniški infrastrukturi, v uporabi še danes. Na severovzhodnem vhodu v mesto se nahaja Park istrskega vola.

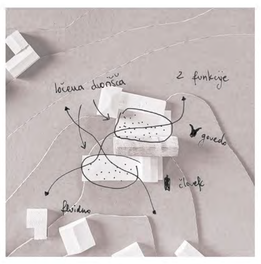

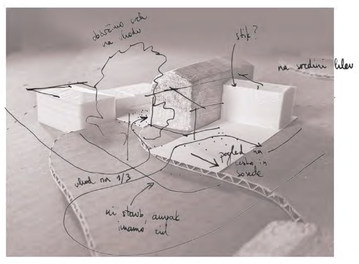

Razmišljanje o tem, kako oblikovati razmerje med odprtim in zaprtim prostorom glede na kontekst, usmeritev, projektno idejo in seveda potrebe programa. Začela sem z več različicami dveh možnosti - z enim ali dvema dvoriščema - in se nazadnje odločila za drugo možnost.

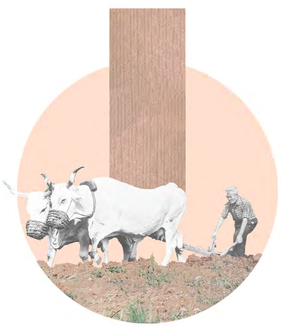

oranje

Voli na polju orjejo v ravni črti, zmagovalca pa določajo ravnost zorane črte ter obnašanje in poslušnost vola med oranjem.

najlepši boškarin

Pri izbiri najboljšega vola je treba oceniti, ali izpolnjuje pasemske standarde, vključno z belo barvo, velikostjo in impozantnostjo rogov.

tehtanje volov

Da bi izbrali najtežjega vola, jih organizatorji stehtajo in za zmagovalca razglasijo najtežjega vola, ki je imel rekordno težo 1435 kg.

procesija

Procesija volov, ki jih spremljajo njihovi lastniki, ter vozovi, se od starega sejma do polja za oranje premakne po glavni ulici Kanfanarja.

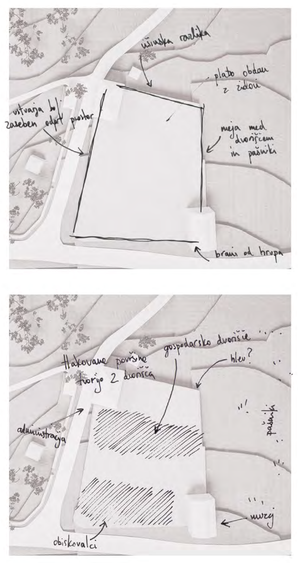

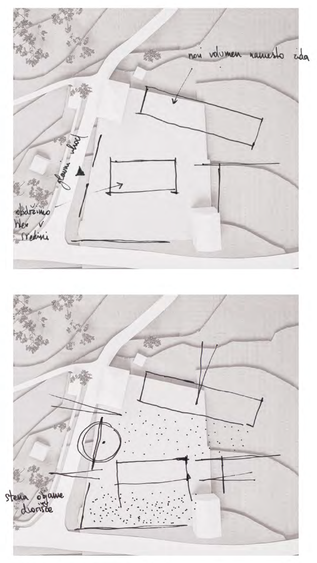

Odločila sem se, da objekt postavim vzporedno z upravno stavbo na severu in tako uokvirim parcelo. Krajša fasada tvori dinamično kompozicijo z obstoječo stavbo na jugu. Pogled, ki se odpre ob vstopu v Kanfanar, kaže na hlev, ki pa je del pokrajine in ne izstopa s svojim dolgim pročeljem.

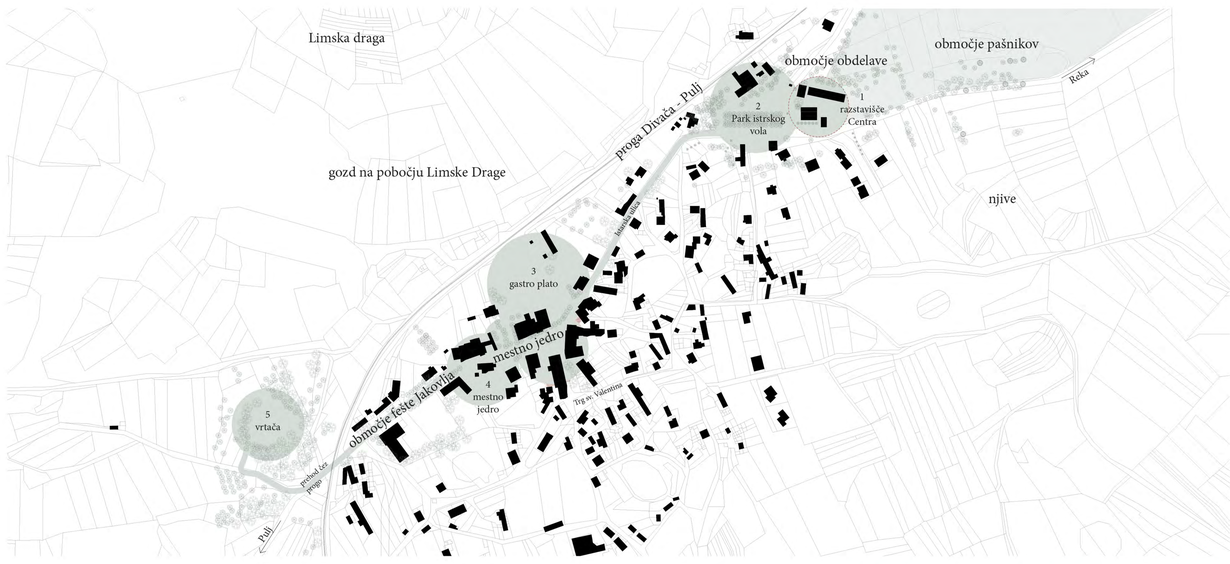

1 razstavišče Centra
Tehtanje volov in razglasitev zmagovalcev v treh kategorijah: najlepši, najtežji in najbolj ubogljivi vol.
Introvertirano dvorišče s sedeži za gledalce, v središču pozornosti je boškarin sredi razstavnega prostora in oder.

2 Park istrskog vola
Razstava boškarinov na tradicionalnem sejmišču, pogovor z lastniki, neposreden dostop do živali.
Trikotna trata, uokvirjena z nizkimi zidovi, izmenjujejo se ritmi dreves in kamnitih stebrov, krošnje dajejo potrebno senco.

3 Kulinarični oddih
Kuhanje fužiev, tradicionalne testenine, in prodaja lokalnih izdelkov na stojnicah.
Parkirišče, ki v času festivala postane velik odprt prostor nekaj metrov nižje od nivoja glavne ulice.

4 mestno jedro
Sprehod procesije skozi mestno jedro Kanfanarja in krajši postanek s predstavitvijo volov na trgu.
Stare kamnite hiše uokvirjajo glavni trg, prostor ob cerkvi in okoli cerkve, na obeh straneh ulice senco ustvarjajo drevoredi.

5 vrtača
Tekmovanje v oranju in ocenjevanje poslušnosti volov, odhod živali domov.
Vkopana njiva z rdečo zemljo, okoli katere so kot naravni amfiteater postavljene tribune.

M 1:5000

Predlog programa in uporabe prostora v Kanfanarju v času Jakovlje

prikaz starostnega razvoja istrskega goveda

Na prvem pašniku bomo redili 15 krav z enim bikom, na drugem pašniku pa je ločeno 10 bikov.

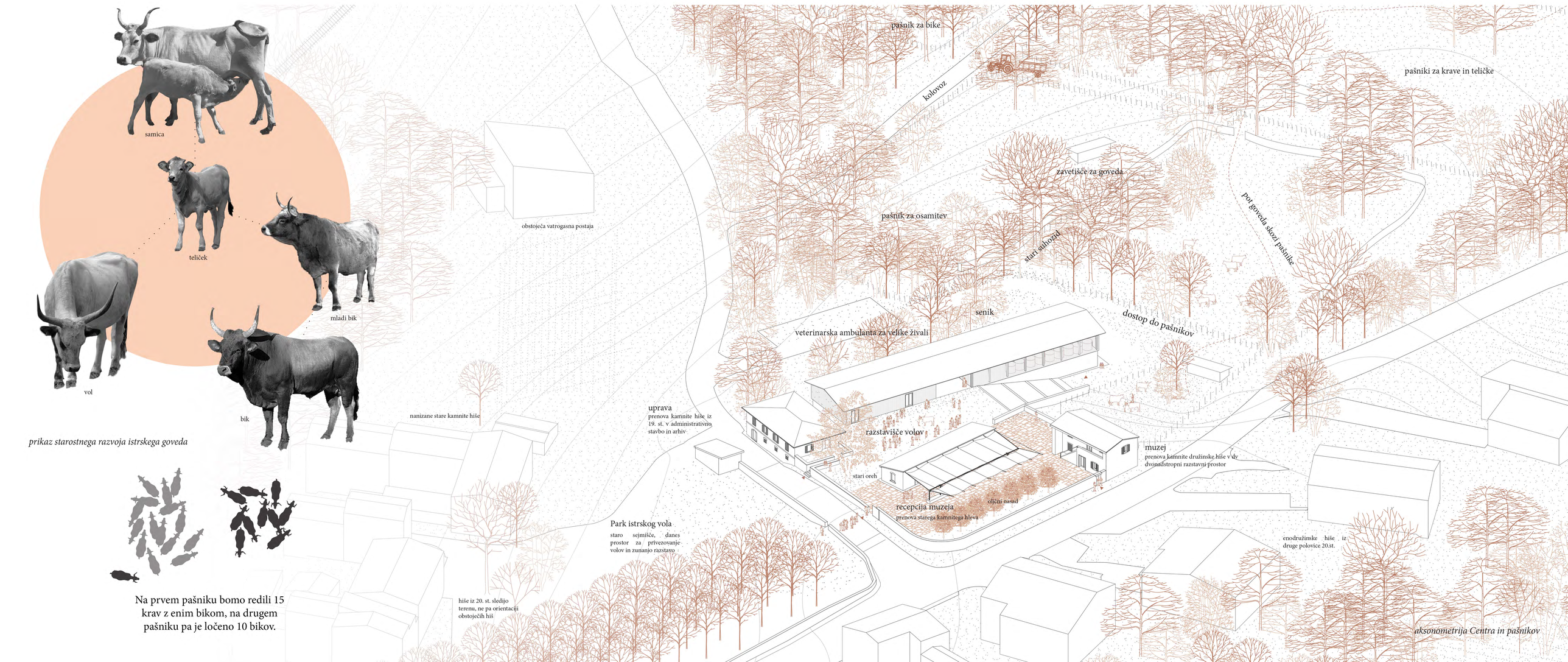

aksonometrija Centra in pašnikov

Stavba temelji na ideji močne, delno vkopane armiranobetonske baze, na kateri stoji lahko leseno nadstropje. V bazi so veterinarska klinika, prostori za govedo in garaža za gospodarska vozila. V nadstropju so upravni prostori in laboratorij, zunanja terasa in paviljon.

Objekt ima podolgovato pravokotno obliko, dolžine 50 m in širine 10,6 m .Največji statični razpon v prečni smeri je 10,6 m, v vzdolžni pa 7,9 m, 25 cm debela armiranobetonska plošča sloni na 30 cm debelih stenah. Lahke jeklene stopnice so zasidrane v armiranobetonsko steno. Na tej trdni podlagi stojijo leseni nosilci, ki so hkrati vertikalna konstrukcija in glavni nosilec strehe. V prečni smeri segajo 10,6 m, rasteru pa sledijo v razdalji 3,6 m. Nosilci so iz lepljenega lesa, dimenzij v dnu 20 x 25 cm, na najširšem delu skoraj 80 cm, na najožjem delu, na slemenu kjer nosijo najmanjšo težo visoki 20 cm. Vzdolžno so povezani z dvema lesenima nosilcema, križno lepljenimi masivnimi lesenimi ploščami debeline 12 cm, vertikalno postavljenimi OSB ploščami in jeklenimi diagonalami na koncih.

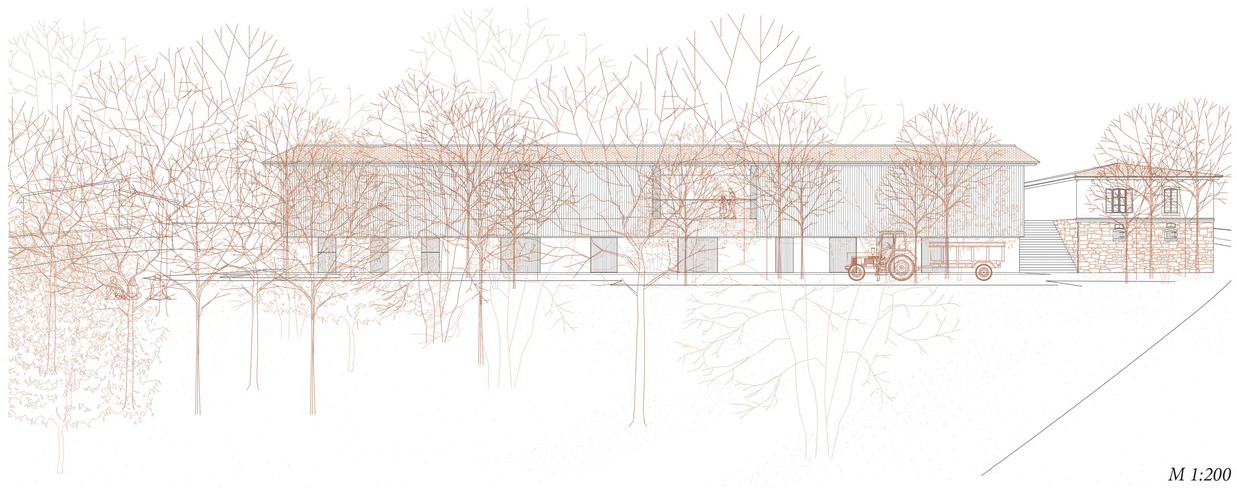

M 1:200
pogled na severno fasado hleva

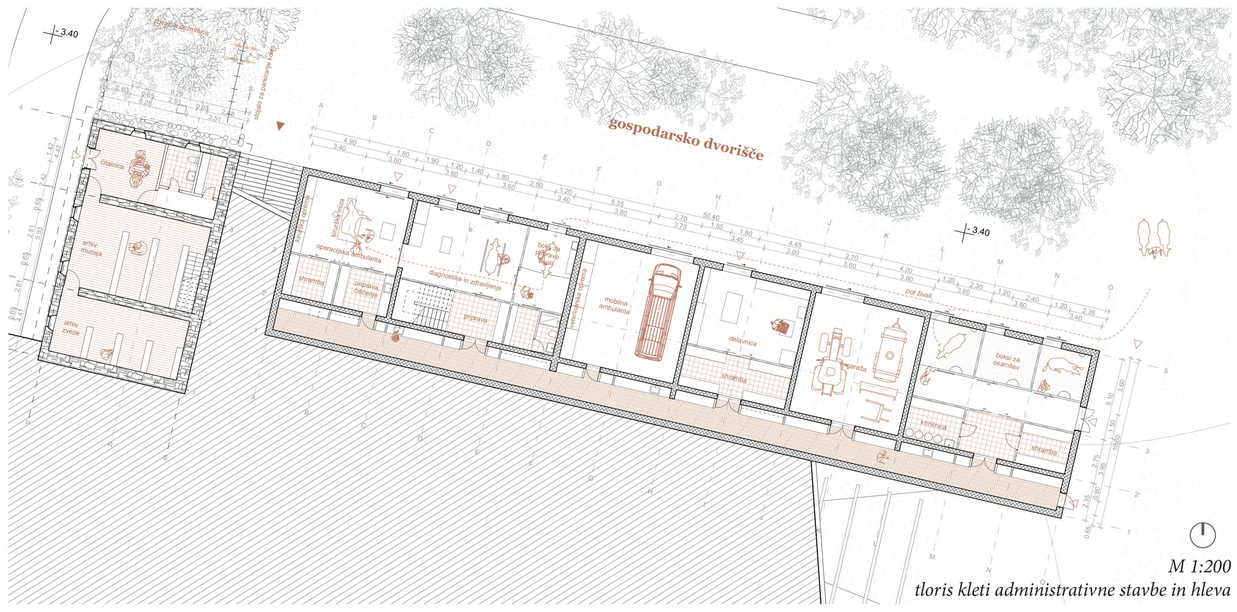

M 1:200
tloris kleti administrativne stavbe in hleva

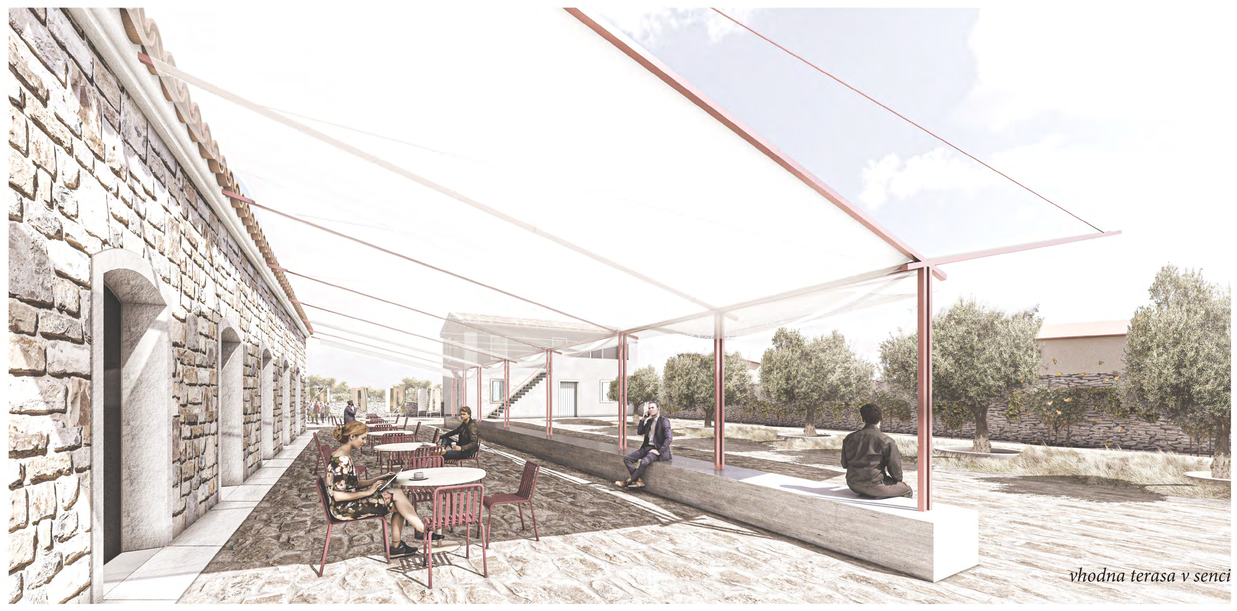

vhodna terasa v senci

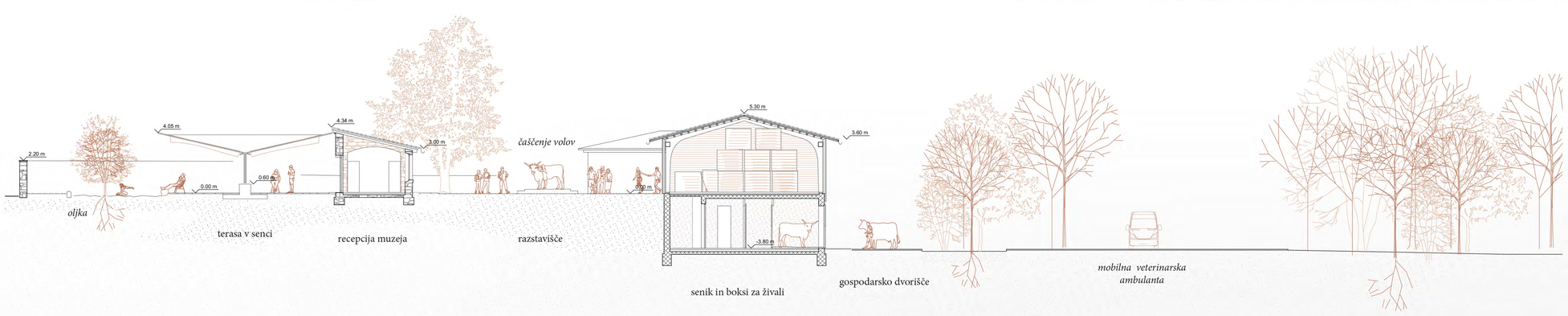

M 1:200
prerez čez Center v osi sever-jug

pergola

les

medeninaste krogle na rogovih

metal

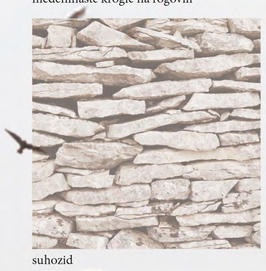

suhozid

beton

Les, značilen za pergolo, je postal navdih za prezračevano fasado senika, nato pa za celoten hlev. Medeninaste krogle, ki so za zaščito nameščene na rogove boškarina, so postale kovinski detajli, kot sta vhodni paviljon in ograja. Suhozide in številne druge kamnite konstrukcije je po potrebi nadomestil beton.

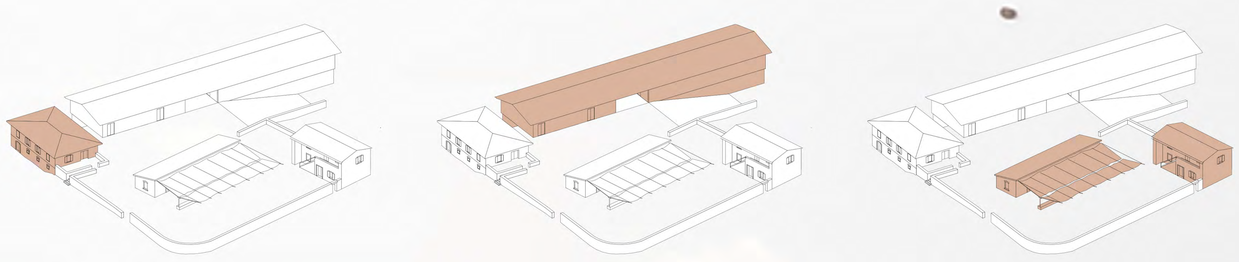

Administrativni program služi kot središče za usklajevanje dejavnosti povezanih z govedorejo in upravljanjem krajine. V njem potekajo predavanja, okrogle mize, delavnice, usposabljanja in širjenje informacij o trajnostnih praksah.

Veterinarska klinika za velike živali je ključnega pomena za zdravje in dobro počutje živali. Prav tako zagotavlja dolgoročno vzdrževanje goveda. Je edina takšna klinika na istrskem polotoku, druga najbližja je v glavnem mestu. Ponuja preventivno oskrbo, programe cepljenja in strategije za obvladovanje bolezni za ohranjanje zdrave populacije.

Kmetija pokaže trajnostne prakse upravljanja zemljišč, kot je rotacijska paša, ki pomaga ohranjati zdrave pašnike in zmanjšuje vpliv na okolje. Obiskovalci lahko opazujejo in spoznavajo prednosti takšne vzreje pri ohranjanju uravnoteženega ekosistema.

Muzejski program predstavi kulturni in zgodovinski pomen goveda v regiji ter izobražuje obiskovalce in domačine o dediščini te pasme. Poudarja pomen ohranjanja lokalnih pasem in biotske raznovrstnosti v kmetijstvu ter na ta način spodbuja prizadevanja za ohranjanje.

Ob vstopu v Kanfanar se odpre pogled na kompleks